

Krisen lättare hantera med nordisk modell

Arbetsförmedlingarna i Norden är i alarmberedskap. De närmaste månaderna kommer att vara kritiska för att begränsa ökningen av arbetslösheten och förhindra att den biter sig fast. Men tillförsikten är stor till att den nordiska modellen kommer att göra det lättare att ta sig igenom krisen, jämfört med länder utan motsvarande samarbetstradition mellan arbetsmarknadens parter och regeringarna.

- Den nordiska modellen är en form för kollektivt förnuft. Det är alltid lättare att tänka långsiktigt under en kris och att se mer till helheten än under en högkonjunktur, säger nationalekonomen Ingeborg Rasmussen, som leder Vista Analyse.

Hon skrev nyligen en rapport om den nordiska – och norska modellen – på uppdrag av fackförbunden Tekna och LO samt arbetsgivarorganisationen NHO.

Hon håller med dem som hävdar att högkonjunkturer är ett större hot mot den nordiska modellen, än en kris.

- Under en högkonjunktur är tron större på att det är möjligt att göra ett kvantsprång till en annan inkomstnivå. Under en lågkonjunktur står ord som solidaritet, jämlikhet och samarbete högre i kurs.

Hon tror inte att modellen innebär att det blir en gemensam ekonomisk politik i de nordiska länderna.

- Det gemensamma är sättet som man hanterar problemen på. Jag tror att den nordiska modellen är väldigt viktig för att man inte ska sjunka så långt ner och att man kommer på benen fortare än annars, säger Ingeborg Rasmussen.

- Det kommer förstås presenteras krispaket även i andra länder, men jag tror man har

bättre förutsättningar att hitta åtgärder som träffar i Norden. I länder där man inte har traditioner till samarbete kommer det att ta längre tid.

Förtroendet viktigt

Det innebär inte att det kommer att bli lätt att lösa problemen, eller att krisen inte kommer att få stora och negativa konsekvenser för hundratusentals människor. Men i en så oförutsägbar kris som den vi är inne i nu, är förtroendet för att det finns ett fungerande system som kan hantera det som sker en avgörande faktor.

Jämfört med kriserna på 80- och 90-talet, är skillnaden stor. Då sågs den nordiska modellen som en av orsakerna till krisen.

Det finns många sätt att beskriva modellen men de flesta är eniga om att den kännetecknas av starka arbetsgivarorganisationer och fackförbund, hög organisationsgrad och omfattande kollektivförhandlingar, samt en aktiv arbetsmarknadspolitik.

- Under 80-talet och i början av 90-talet beskrevs dessa system som oförbättrligt "sklerotiska" och till hinder för ekonomiska omställningar och konkurrenskraft, sa Fafo-forskaren Jon Erik Dølvik på en konferens på Harvard University i USA, tidigare i år.

Sklerotisk är en medicinsk term för tillstånd som åderför-

kalkning. Inte särskilt hälsosamt, med andra ord.

Den svenska arbetsgivarorganisationens beslut 1990 att dra sig ur alla centrala förhandlingar sågs som en dödsstöt för modellen.

Fågel Fenix

Men de nordiska länderna reste sig igen, "som Fenix-fåglar", enligt Dølvik. De har under senare år intagit de främsta positionerna på listan över världens mest konkurrenskraftiga länder.

Den nordiska modellen har idag inte bara ett ovanligt starkt stöd både hos arbetsmarknadens parter och bland de nordiska politikerna. Delar av den har dessutom lanserats som en lösning inom EU, där den kallas flexicurity.

Omsvängningen i synen inleddes 2003 då EU-kommissionen fick en rapport av professor André Sapir från Bruegelinstitutet, som delade upp Europa i fyra olika modeller efter deras förmåga att utnyttja sina arbetskraftsresurser och rättvist fördela välståndsökningen mellan medborgarna.

Två av dem, den latinska; där kvinnorna står för det mesta av välfärdstjänsterna, och den kontinentala; med ett starkt anställningsskydd, sackade efter i den ekonomiska tillväxten.

Av:
Björn Lindahl

I Tyskland motsvarar kostnaden för ett företag att säga upp en person i genomsnitt 67 veckolöner, enligt Världsbanken. I Norge är kostnaden tolv veckolöner, medan den i Finland, Sverige och Danmark, är 24-39 veckolöner.

Den anglo-saxiska modellen, med svagt anställningskydd och låga offentliga utgifter för välfärden, har gett en hög tillväxt. Men det har skett till priset av stora löneskillnader.

Den nordiska modellen skapar lika hög tillväxt som den anglo-saxiska, samtidigt som den fördelar välståndet mer rättvist, om än till priset av höga skatter, visade rapporten.

EU-parlamentet röstade 2007 med stor majoritet för en resolution om flexicurity och EU-kommissionen godkände samma år åtta gemensamma principer för flexicurity. En arbetsgrupp har fått ansvar för att samla in mer information om den nordiska modellen.

- Flexicurity tar oss från uppfattningen om att tryggheten handlar om att ha ett visst jobb, till att tryggheten handlar om att vara anställd. Det är en politik som handlar mer om att skydda människor än om att skydda jobb, skriver arbetsgruppen.

Flexicurity i USA?

Till och med i USA börjar flexicurity att segla upp som ett honnörsord. Den kaliforniska ekonomiprofessorn Laura Tyson, som också varit rektor för London Business School, har flera gånger jämfört Danmarks arbetsmarknadspolitik med USA.

Hon är en av de 17 medlemmarna i Obamas ekonomiska råd och var en av dem som nämndes som en tänkbar finansminister.

- Danmark har en arbetslöshetsersättning där man kan få

90 procent av lönen under fyra år. I USA är det bara en tredjedel av arbetskraften som har rätt till ersättning alls, och den är hälften av den lön de hade. Så skillnaden är dramatisk, påpekade hon i ett tal i det brittiska finansministeriet 2007.

När konfliktnivå om den nordiska modellen är lägre beror det också på att arbetsgivarsidan fått igenom krav som gör den mer flexibel och marknadsanpassad.

- Oavsett hur vi rubricerar den svenska arbetsmarknaden tror jag att vi har en något mer dynamisk arbetsmarknad idag än vad som fanns på 90-talet, säger Pär Andersson på Svenskt Näringsliv, som arbetar med omställningsfrågor.

Många skillnader

Han pekar på några av skillnaderna:

- Arbetsförmedlingen har inte längre monopol på att förmedla jobb. Många nya bemannings- och omställningsföretag har växt upp.

- Ersättningen till arbetslösa är både lägre och ges under en kortare period. Klockan går även om den arbetslöse deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

- Det finns en koppling mellan avgiften till a-kassan och hur många som är arbetslösa.

- En stor skillnad i Sverige är också att det även för arbetarna finns samma sorts omställningsavtal som tidigare bara fanns på tjänstemannasidan, säger Pär Andersson. Det innebär att företagen sätter av en andel av löneutrymme i ett kollektivavtalsområde till en omställningsförsäkring.

Personlig coach

Pengarna förvaltas av Trygghetsrådet, TRR, för de 700 000 privatanställda

tjänstemännen och i Trygghetsfonden, TSL, för de 900 000 privatanställda arbetarna. Tillsammans har dessa 4,5 miljarder kronor. Alla som omfattas har rätt till en personlig coach som stöttar den arbetsökande och kan hjälpa till att kartlägga vad som kan göras för att lättare få ett jobb i form av kompletterande kurser eller andra åtgärder. Den som blir arbetslös blir därför inte sysslolös. Istället blir det en intensiv omställningsperiod för att så snabbt som möjligt börja arbeta igen.

- Det finns idag en omfattande konkurrensutsatt "omställningsmarknad" i Sverige med ett stort antal aktörer som erbjuder tjänster, säger Pär Andersson. Både inom TRR och TSL kommer åtta av tio till nytt jobb eller startar eget under omställningsprogrammet. Företag som Arbetslivsresurs kan visa undersökningar som visar att åtta av tio som getts ett sådant stöd har fått ett nytt jobb.

- Med de reformer vi genomfört har vi ökat drivkrafterna att söka jobb. Och med våra reformer har arbetslöshetsförsäkringen blivit en omställningsförsäkring. Därför tror jag inte att arbetslösheten kommer att öka på samma sätt som tidigare, som Eva Uddén Sonnergård, statssekreterare på det svenska arbetsmarknadsdepartementet, formulerar det i en intervju med Svenska Dagbladet. Men när omställningstrycket ökar finns det också de som inte klarar av kraven.

- Omställningen har också ett pris. Det är inte alla som klarar av en sådan omställning. De riskerar att falla ur arbetsmarknaden helt, säger Ingeborg Rasmussen på Vista Analyse.